

Kürk toyuğun əhvalatı

(Hekayə)

Hər bir insan öz mənəvi dünyasını ilə fərqlənir. Bəzən elə olur ki, qarşına çıxan qismətinlə tam razılışır. Bəzən də qismətinə düşmüs tale oyunlarından salamat çıxğına şükrənləq edirsən, baxmayaraq ki, bu qismətə həyatdakı bütün çatınlıklardan azad edə bilər və gələcək imkanlarını istədiyin səviyyədə artıra bilər. Bir çoxları bu keyfiyyətləri düzgün dəyərləndirə biləsərlər da, man bunu başqa cür başa düşürəm. Və man içimdəki mənəvi dünyamın qürur və özünü dərkətmə həddində çatanda öz-özümə "Dayan!" sıqnalını verərək böyük iradə hesabına qəddimim və əlavəşən ayılmışın imkan vermirəm. Yəni, bir növ özümə qayıdırəm. Bu da mövqeyini saxlamaqdan ötrü an düzgün adımdır. Elə isə mənə bir az xaxın oturun, koviddən qorunmaq üçün maskalarımızı da taxın.

Təxminən 1971-ci ilin yanvar ayının ortaları idi. Əsgərlərdən gün olardı ki, qayıtmışdım. Şimali Uradalı daxili qoşunların heyətində çox çatınlıkoğlu keçən xidmet illərin artıq arxada qalmışdı. Özümə iş axtarırdım. Sovet dönenində iş tapmaq çox da müşkül məsələ deyildi. Asanlıqla özüne iş tapirdin, özü də rüşvetsiz-səzdiz.

Bir gün rayon merkezində mənimlə vaxtilə paralel sinifdə oxuyan orta məktəb yoldaşım Ələkbər rast geldim. O, məktəbi rus dilində bitirmişdi və məhkəmədə iclas-başarıya keçmişdi.

Hal-hal tətbiq. Çəyçidə oturub ordan-burdan səhbət etdi. Ələkbər Leninqrada oxumağa gedəcəyindən danışdı, ancaq çatına düşdürünenü de narazılıqla mənə bildirdi.

-Qardaş, oxumağa gedirəm, ancaq hakim mən buraxmaq istəmir, deyir ki, öz yerine savadlı, xətti yaxşı olan bir oğlan tap, o zaman sən oxumağa buraxram. Yaxşı ki, sən rast goldim. Qardaş, razılıq versən sən öz yerimə düzəldərəm. Özün də əsgərlərdə Ali məhkəmədə konvoy reisinin müavini olmusan. Məhkəmə iclaslarından xəberin var. Hə, nə deyirsin?

Söñün düzü, bu iş lap ürəyimdən idi. Həm də sonndlərimi universitetin hüquq fakültəsinə verirdim, güzəştə də qəbul oluna bilərdim. İşleyə-isleyə qızıbı su retde təhsilimi davam etdirirdim. Universitetin hüquq fakültəsinə her kasib balası oxuya bilməzdi, burada oxuyanlar eksesiyəyeti yاخşı, vezifeli kişilər

övladları idi. Mənim həmin fakültəyə güzəştə qəbul olunmamış görünməyən bir hadisə olardı. Bu iş Vallah, lap göydəndəndə oldu.

Məhkəmə sədri Ali Qəmərov yaşılı bir kişi idi. Xarakterinə görə çox ciddi və ağır adam idi. O, məni yaxşı qarşılıdı. Çoxlu suallardan sonra xəttimət yoxladı. Yazı yazdırı və imalanın sürət tempini bayındı və elə oradaca məni məhkəmədə iclas katibi işinə götürüb əmrimi verdi.

Sabahdan işə gələrsən, mənimlə məhkəmə iclaslarına çıxacaqsan. İclas katibi kimi protokollaşmanın sən aparacaqsan. Sən bir neçə protokol nümunəsi də verirəm ki, evdə oxuyub hazırlaşsan. İşə vaxtında gol, gecikmək olmaz. Qatarla golub, qatarla da gedə bilərsən. Çünkü bizim işlərimiz çox olur. İndi gedə bilərsən. Sabah işə vaxtında gol.

Əsgərsayağı "Oldu!" deyib qapıdan çıxdım. Dostum Ələkbər məni tövrik etdi. Uçmaqça qanadı isteyirdim. Bu uğuruma inanıa bilmirdim. Evdə hamı sevinçək.

Bəli, man işə düzəldim. Əmək haqqında 80 manat idi. Məsələ bunda iddi ki, atamın işi ixtisara düşdürü üçün işləmirdi. Anam vaxtilə kolxoza işləmirdi, indi isə ev qadını iddi. Büyük bacım rayon mərkəzində pedaqoji texnikumda, kiçiyi işe orta məktəbdə oxuyurdular. Büyük bacıma hər gün yol pulu verməli idim. Birinci emək haqqını alana qədər anam boyundan qızıl mırvarisini satdı ki, biz özümüzə rayona getmək üçün yol pulu edə bilək. Yemək puluna da qənət edər, bəzən ac qalar, bəzən də evden götürdüyü yavan çörək birtəkcə keçinirdim. Yazi-pozu işləri ilə o qədər yüksəlmışdım ki, bəzən qışmağa vaxtım yox idi. Eve Astara-Bakı qatarı ilə pulsuz qayırdırmı. Çox zaman da seher saat 7-də rəyəndən keçən qatarla da işə gelirdim. İşən qaydarkerən vəzəldən döşər, pay-piyada 2 km yolu da qət edib yorğun halda eviməze çatardım. Anam mənənən ki mi gözəri dolar, məni qucaqlayıb öpər, bacılarım mehribanlıq göstərib, ayağa durardılar. Əl-üstümü yuxarıdan sonra yuxarıda xələşərdim. Anamın bisirdiyi xərəkəerin o qədər dəvdi vardi ki... Atam isə mənə kədərə baxar, sonra da köks ötürürdi. İş tapa bilmədiyi üçün, ai-

le qayığının tek mənim üzərimə düşdündən xəcalot çökirdi. Anam mənə gizlində demidi ki, atamı qonşu kənddə fehləlik edən görüb. Kiminsə qapısında işleyirmiş ki, günümüz çörək pulu qazansın. Amma bu iş atamlıq deyil. Çünkü o, savadlı adam iddi, ali məktəb qurtarmışdı. Əlbəttə, çörək qazanmaq ayıb deyil. Ancaq atamın hayatı sinməsi mənənən çox pis təsir edirdi. Bu məsələni açıb-ağartmaq da istəmirdim ki, kişini dərda salaram.

-İşlərin necə gedir, Habil?-atam astaca dilləndi.

-Kağız-kuşuz içərisindəyəm, ata. İştirət etməye vaxt yoxdur. Hə, yadımıda ikən qız deyim, ana, həkim Qəmərov şəhərdə yaşayır. Heyətde maraq üçün toyuq saxlayır. Toyuqlarından biri kürk olub, həkim də məndən toyuğun altına qoymaq üçün 20 ədəd yumurta istəyib, gərək sabah aparam. Ana, gec də olsa, gərək qonşulardan tapasın.

Anam dərhal yayığını düzəldib həyatında toyuq-cüca saxlayan Səmərə xalı gilə yollandı və bir az keçmiş əlinə 20 yumurta ilə geri qayıtdı.

Cox sevdim. Neca də olsa, həkim Qəmərov müdürüm iddi və mənə birinci dəfə iddi ki, işi düşmüştə.

Anam yumurtaları soliq ilə kiçik bir qutuya yerləşdirdi və məhkəmə bağladı ki, yolda sinib-élémesin.

Ertesi gün işə gelərkən hakimin kabinetinə girib yumurtaları verərən hakim mənənən ünvan yazılmış bir kağız uzatdı.

-Habil, oğlum, mənim evim bu ünvandadır. Bu yumurtaları apar bizo. Mən qızıma telefonla zəng çələrəm, o səni darvazada qarşılıyalar. Sonra yumurtaları toyuğun altına özüm qoymam, qızıma bu işi bacarmaz.

Mən də yumurta bağlaşmasını və ünvani götürüb yola düzəldim. Həqiqotən, darvaza ağızında hoddindən ziyanət körə və qarabugdayı bir qız dayanıb seyrək, bir qodər təkəlmür hörəyün didişi dirdi. Hiss olunurdu ki, məhkəmə həyəcan keçirir. Ona yaxınlaşın salam verdim.

-Salam! Siz həkim Qəmərovun qızınız?

Qız nazlana-nazlana məno əlini uzat-

di.

-Bəli, sədyanın qızı Aksanayam. Bəs sənin adın nedir?

-Həkim Qəmərov təpsiridi ki, bu yumurtaları sizə verim. Buyurun.

-Həc adını demedin, oğlan?

-Habildi adım, atanızın iclas katibi-yəm. İcazə versəyində gedərdim. Yeni işə çıxacaqğı, gecikə bilmərom.

-Getmə, Habil, atama zəng çələrəm, iclası texiro salar.

-Yox, yox, xahiş edirəm, atanıza zəng çəlməyin!

Qız qolundan tutub məni darta-darta darvazadan həyətə saldı.

-Gel-gel, Habil, çay içərsən, bir az səhəb edirik...

-Xahiş edirəm, Aksana, işə tələsir-deyib bir teher onun əlinindən buraxıldım və sürətələkçə boyu addımlamağa başladım.

Məhkəmə binasına çatarkən artıq iclas zalının qarşısı məhkəməyə gələn adamlarla doli iddi. Sədr məni görəcək:

-Bizdə oldunmu, Habil?

-Bəli, sədr, yumurtaları qızınıza verdim.

-Çox gözəl. Qala da bilerdin. Mən səni evəz etdirədim. Bilərsən, Habil, qızım şəhər qızıdır, gelib düşüb bu rayona. Burada rəfiqəsi de yoxdur ki, başını qarışdırı. Arvadım da Bakıda ali məktəbdə kafedra müdürüdür, professorudur. Fikirəmək dərhal, qızı da kürk olub, yumurtaları qoyma altına, vaxtı çatar, yumurtalarınən balaca cüclər çıxar, qızın da başı onlara qarışar, daha darıxmaz. Yaxşı, həzirlaş, məhkəmə iclasına çıxırıq, son get içəri...-deyib sədr qoşluğunu götürüb ayaq qaldı. Mən də məhkəmənin iclas salanuna daxil olub bir-bir şahidləri qeydiyyatdan keçirməyə başladım.

O gün də işim çox ağır keçdi. Yorğun halda evə çatarkən hamının yatlığındı, ancaq təndirxanada anamın tədirin külünnü tomizlədiyi görüb onu qucaqladım. Anam əvvəl diksindi, sonra məni qucaqlayıb öpdü. Qolundan yüngüləcə tutub təndirxananın künçündəki ketilin üstündə əyəldərdi. Sözlü adama oxşayırdı.

-Habil...

-Nədir, ana, sözlü adama oxşayırsan.

-Ha, bala, bacın Samirəyə bu gün elçi golmışı.

-Kimlər iddi, anacan?

-Rayon mərkəzindəndir. Cox abrlı adamlar iddi. Oğlan tikinti roisidir.

-Bəs buların Samirəni haradan tanıylar?

-Texnikumda bir müəllimə Samirəni bəyənib, qardaşına deyib. Qardaş da həmin tikinti roisidir. Habil, elə bilirsən ağılli qız tapmaq asan işdir? Mən sənəsini kim bir qız böyümüşüm. Oğlan Samirəni bir neçə dofa görüb, torbiyasını, yerişini-dürsənən boyanıb. Samirə deyir ki, bir dəfə avtobusla evə gələrən onu həttə evə də ötürüb. Deyoson, qız da onu bəyənib. Hə, nə deyirsin? Əlbəttə, evdə atanın sözü osasdır, atan eviminin tacıdır, amma bər qardaş kimi sənən xəyir-duvana bətiyəcək var, bala. İndi sən evinə rəzu gətirərsən.

-Ana, əsas bacımın sözüdür. Kənülər azaddır. Əgər oğlan onun xoşuna gəlirsə, mənim nə sözüm ona biler ki... Bunnalı bəti, tələşəyin, qız man də bu ailəni və oğlunu yaxşıca xoşlayıb.

-Düz deyirsin, Habil, bu işdə tələşəmək olmaz.

-Ana, bu vaxta qədər qızə heç cehiz-miz almışsun?

-Oğul bəlam, elə analar var ki, dün-yaya qız gətirəndə elə beşikdə olarkən cəhiz almağa başlayır. Mən də bir an ki mi balalarıma lazımlı olan şəylerin bəzənilməsi, yağı yeməsim, ancaq qızların tədarükünü görmüşüm. Fikir elemə, oğlum, Allah bizi möətəl qoymaz.

Eva girdik. Atam yorğun olduğunu ertədən yatmışdı, eli də sarğılı iddi. Anam dədi ki, işləyərənən əlini daş zədələyib, bir neçə gün işə çıxmayaqcaq. Gözlərim yaşardı. Əylibat atamın zədələmisi əlinənən öpdüm. Məhkəmə hök-kürtü tutdu məni. Anam məni qucaq-layıb deyib sədr qoşluğunu götürüb ayaq qaldı. Mən də məhkəmənin iclas salanuna daxil olub bir-bir şahidləri qeydiyyatdan keçirməyə başladım. Bacıma elçi gəlməsi xəbəri məni na qədər sevdirdi. Anamın mənənən təsəkkütlənəməsi mənə nə qədər sakitləşdirəndə, atamın səviyyəcə özündən çox aşağı olan bir adamın evində əlini zədələməsi qüruruma toxunurdu. Kasib da olsaq manlıyımız, qürurumuz vardı. Mən özüm də həyətə hələ bərkiməmişdim. Düz-dür, aşgarlık kılışlı makətbə olsə da, hələ qabaqda alı məktəbə girmək məsəlesi dururdu. Ailedə iki bacımı köçürəndən sonra özümə ilə həyəti

qurmalı idim. Sabahdan etibarən gərək bir az da qənaət edib bacım Samirə üçün əmək haqqımdan pui yığam.

Ala-qaranlıqda, havan işçilənməmiş şirin yuxudan ayılıb ol-üzümü yudum. Anam məni süfrə başında gözleyirdi. Çayımı, çörəyimi yeyib anamı və şirin yuxuda olan atamın üzündən öpbü paypiyadı vağzala təref yollandı.

Bir həftə keçəndən sonra sədr yene məni kabinetinə çağırıb.

-Habil, oğlum, o kürk toyuq yumurtaların hamisini sindirib, yena də qırt-qırt edir. Sabah yeno de 20 ədəd kənd yumurtaları gətirərsən.

-Baş üstə! -deyib otaqdan çıxdı.

Məni fikir götürdü ki, sabah yeno də o gombul qızla qarsılışacaq. Evdə yeno de anama məsələni danışdım, anam yeno de qonşudan 20 ədəd yumurta alıb gətirdi, yumurtaları yeno de qutuya yerlesdirdi. Yeno de bağlamarı məhkəmə bağlı ki, yolda-zadda simşasın.

Mən ertesi gün yeno də sadr kabinetinə girdim. Yeno de sədr məni qızının yanına göndərdi. Bu dəfə də gombul qızın əlinindən bir teher qurtuldum.

Hakim kabinetində məni çox soyuq qarsılığı təkərdi. Qaşqabıqı töküd.

-Şəndən sonra qızın yumurtaların toyuğun altına qoyub, çər dəymış kürk toyuq yeno de yumurtaları sindirib. Sabah yeno de 20 ədəd kənd yumurtası gətirərsən.

Məhkəmə aseblədim. Cox şirkələşəndən sonra qəti sözümüz dedim:

-Daha yumurta gətirməyəcəyəm, sədr, işə də golməyəcəyəm, cünki oxumaqda gedəcəyəm. Salamat qalın!

Hakim gözərlərini döyə-döyə:

-Bu na deməkdir, Habil! Bəs mənim işlərimi kim görəcək?

-Sədr, işlədiyim bu üç ayın erzindən men size ancaq yumurta daşmaqla məşğul olmuşam. Kürk toyuğunuz da altına qoymulmuş yumurtaları sindirənən qəşəldəmədi. Qorxuram ki, getirdiyim yumurtaları axırdı mənim altına qoysınız. Salamat qalın!

Mən sadrın qapısını örtəndən sonra azad bir nefəs aldım. Şükür sənə, llahi! İndi mənə tam mənası ilə aydın oldu ki, sədr məni evinə gəndərməkən məqsədi gombul qızını mənə sırmamışdır. Sən de, kürk toyuq da bəhəna imis. Çünkü sədrin həyətində nə hər vardi, nə de kürk toyuq.

Sən demə, qara qızın dərdi varmış...